

Op de
M E D A E L J E
*Door last van hare Excellentie de Gravinne Douagiere van Brederode,
 by van den Abeele gemaect.*

Onsterfelijcke
F A E M.

DUs fietmen Brero na zyn doot,
 (Wiens over-oude herkomst sproodt
 Rechtschapien uyt de derde Graef
 Van Holland.) Die sich wacker braef,
 Met (Nassauw) voor de Vryheyt queet,
 Toen 't Helden-breyn, en bloet, en sweet,
 Den Spaenschen Koningh viel te sterck,
 En won de Vree, voor 't Leeuwen-perck.
 't Geen hy trouw ga sloegh, vroegh en spa,
 Quam 't Land en Zee, en Kerck te sta.
 Hy hiel noyt handt aen eygen baet,
 Noch wrevel tegen Stadt, of Staet.
 Maer sturf een spiegel voor de geen,
 Die 't Schip Regeren van 't gemeen,

Sprekende
S W Y N S H O O F T.

VRaeght ymant waerom dat ick legh,
 Op 't brandhout? die hoor't geen ik seg
 De nut en schadelijcke kracht
 Ontsluyt ons ingeflooten macht,
 Die door geen ouderdommen swicht,
 Maer springht de vlam in 't aengesicht,
 En toont dat wy noyt sijn ont-aerdt,
 Van 't geen de Natuer heeft gebaert:
 En beelden oock met eenen uyt,
 Dat uyt de Vrome vroomheyt spruyt,
 Als blijk uyt de Doorluchte Stam
 Van Brederode, die geen vlam
 Ontfagh, noch dreigement noch spijt
 Maer na de doot noch van sich bijt.

P. vanden BR O E C K.

Enige toelichting op het Lofdicht van Arnout Leers en Christina Uylenbergh ter gelegenheid van hun zilveren bruiloft.

Paul Will

In het Herlaernummer van ons lijfblad, 16^e jaargang nr. 4, heeft u een glimp kunnen opvangen van de *Bruilofte* gevierd op 3 oktober 1749, van het echtpaar Leers.

Daarbij hebben we ons beperkt en beziggehouden met het loflied dat nicht Lucretia Wilhelmina van Merken toenmaals heeft gedicht en voorgedragen ter meerdere glorie van het genoemde bruidspaar, respectievelijk Heer en Vrouwe van Ameide en Herlaer.

In dit artikel noemen wij een tweede gedicht, dat op die dag ten gehore werd gebracht. Uit dat uitvoerige 'uithangbord' erboven blijkt dat de schepper eveneens familie is van het paar. Hij spreekt immers van *mynen oom* en *myne moeie*. Nu is moeie, moi, meui of meu een Oudhollands woord, dat destijds het veld heeft geruimd voor het deftiger geachte tante, uit het Frans geïmporteerd. Wel leeft die laatste nevenvorm meu nog voort in Marijke-meu en in dialecten. Achter de naam van de auteur komen we aan het eind van het gedicht: ene Frans de Haes.

Voorts blijkt dat de bruidegom als schepen stedelijk overheidspersoon is geweest der stad Rotterdam, m.a.w. lid van de vroedschap en als zodanig ook met de stedelijke rechtspreek van doen heeft gehad. Eveneens directeur van handel op de Levant, dat zijn de landen aan de Middellandse zee, oostelijk gelegen van Italië. En dat dubbele *enz.* wijst erop hij nog wel meer in de melk te brokkelen had.

Op verzoek leveren we nu nog enig nader commentaar op de linkergezangenbundel, die evenzo door de schepper ervan op het feest ten gehore is gebracht.

Ach, waarom al dat gewroet in verzen, hoor ik een lezer al verzuchten? Toch is het wel ergens goed voor. Het poëem zorgvuldig bekijken is net als een cadeautje dat je ingepakt krijgt. Het wordt toch leuker als je het uitpakt.

Dus gaan we het aan- en uitpakken en beginnen we met de buitenkant te bezien.

Dit lofdicht omvat geen 17 strofen als Lucretia' s zang, maar welgeteld 24 strofen van ongelijke lengte: daar zijn erbij van 6, 8 tot 10 regels. Ook het eindrijm wisselt: je treft aan gepaard rijm (a a b b) en gekruist rijm (a b a b). Let verder op de weergave van de letter s; naast onze drukletter s vind je gedurig ook de lange s - die met 'n' staart. Deze lijkt sterk op de f, maar daar loopt nog een streepje door.

Wat eveneens opvalt is dat het zinsdeel, het zgn. tussenwerpsel *o*, en hier als een soort van 'voorwerpsel' veelvuldig voorkomt. Zou deze uitroep van verrukking tekenend zijn voor het geheel? Wij zullen zien.

Over de maker straks nog wat meer, maar uitepakkt en wel gaan we nu de inhoud een beetje na. De dichter spreekt de maand oktober aan: *o Wynmaend die met lieffelyke teugen van druivensap diens geest streelt en hem een stevige injectie geeft om gans opgetogen ter ere van dees' hoogen dag zijn dichtlust en vreugd te wekken.*

Het gehele gedicht door is dit zijn inspiratiebron teneinde in fijne trekjes zijn lezers onder de indruk te brengen en in gevoelige woorden lucht te geven aan zijn bewondering voor *dees zegenryke Twee*. Met een vloed aan strooigoed roept deze vrolijke Frans zelfs in de laatste strofen opnieuw *in 't zwierende ommespringen die Wynmaend op om door zijn liefelyke teugen van druivensap den Vreugdebeker te vullen* om de tong en straks het deftige en verheven gehoor te strelen. De zang besluit - weliswaar met andere woorden dan die van Van Merken - met de bede dat eens het gouden feest gevierd moge worden, maar dat hebben deze trouwgenoten helaas niet beleefd.

Van Merken' s kunstwerkje was eenvoudiger van toon, minder dichterlijk en minder geronk dan wat we nu presenteren, weer wel enige leuke nieuwvormingen als *echtelingen* en *feestelingen*. De Haes raakt niet uitgejubeld hoe door *Gods genaê* de dis van die hoge ome en tante met zilveren glans van zuivere vreugd versierd is. Voorts bezingt hij de *heilfontein die als bronâer der volmaektste gaven eindeloos van weldaden overvloedt en de lievelingen van stond tot stond als met beken. In de mond vloeit*. Het gonst van eerbetoon om vervolgens met *ontzag Gods goedgunstigheid gade te slaan. Het echtpaar slaet dit zeldzaam huwelyksheil gaede en staet verbaesd en verstomd op 't zien van Gods liefdedaen, een geur van Hemelgoetheit!*

Is dit niet een typische uiting van een bepaald soort stichtelijkheid en vroomheid? Betekende welstand, weldaad, welvaart, koopgeluk en roem niet dat God het goed met je voor had? Zo maakte Frans de Haes deel uit van een groep verlichte dichters die gewoonlijk niet tot de orthodoxe kerk behoorde en allang is bijgezet in de literatuurgeschiedenis. Zij koesterden nog bewondering voor Vondels barokke grote uitbundigheid. Legio is het aantal lofzangen dat in die dagen werd geschreven bij verjaardagen, huwelijken en begrafenissen. Achteraf werden ze vaak gebundeld, zoals De Haes' 'Stichtelyke Gedichten'.

Niet enkel bewonderde hij Vondel, maar hij was ook een voortzetter van de Vondel-traditie en een tijdgenoot van hem, de Abstwouder poëet-boer H.C. Poot, die in zijn Westland aldaar een levendige vliet van de steile rotsen ziet schieten. Zie zijn gedicht 'Akkerleven'. Iets dergelijks vond navolging in dit bruiloftslied strofe 10, waar deze De Haes duinen ontwaart, maar ook bergen met grazend vee stoffeert.

In 11 worden opgevoerd de waardigheid en deftigheid van het echtpaar. Het bewoont een villa met ruime zalen *rijk voorzien van kunstschaten* - onze eindredacteur Herman Beckmann houdt zich overigens bezig met het inventariseren van de uitgebreide schilderijencollectie.

We gaan over naar 14, waar de bloei en uitbreiding van de *Huwlyksstam* aan de orde komt. De eerste telg wordt voorgesteld: *Kornelia*, gehuwd met *Diderik*, en hun telgje.

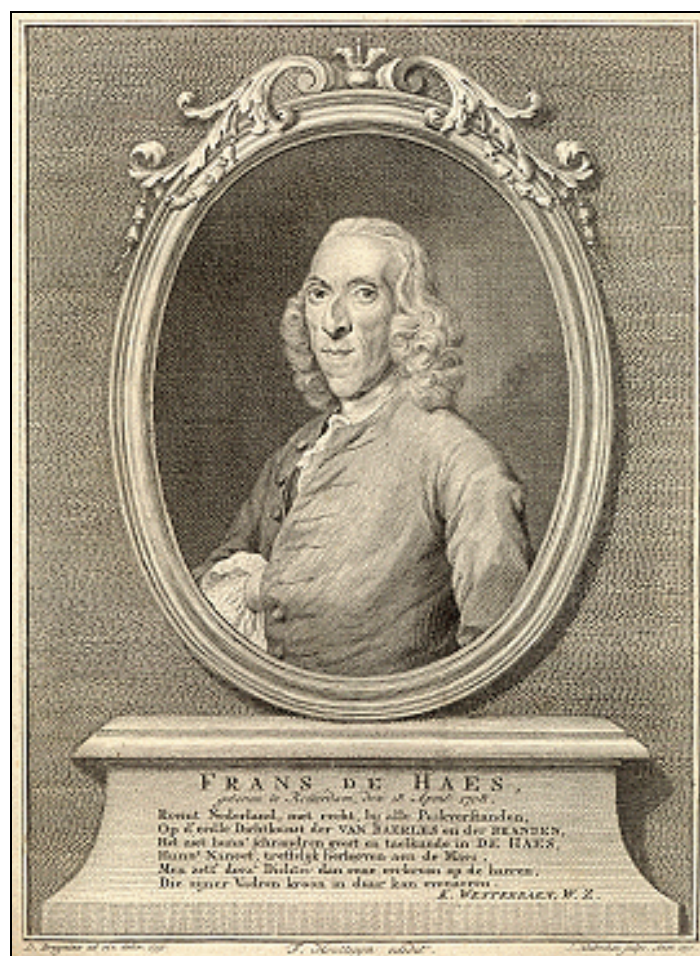
Pas in strofe 22 worden de volgende loten uit de Leers-stam gesproken genoemd: *Arnout*, die hopelijk vader zal evenaren en *Jakoba moge blinken in moeie Christyne*.

Nog even terug naar 17 en 18, daar wordt wederom God erin betrokken en op hoge toon gerept van *het zoet der Trouwgenooten door 't zeldzaam zout der duurzaamheit besprengd om deze hooge dag dankbaar te beleven, totdat Hij hen eens kroont en opvoert uit dit aerdsche in 't Hemelsch Paradijs*. Een bijna dissonant in dit jubeldicht is de opvoering van het beleg en ontzet van Leiden - weliswaar gaf de datum er aanleiding toe en is het niet verwonderlijk dat in Lucretia's zang die gebeurtenis evenzo wordt opgevoerd en die heeft er zelfs een treurspel aan gewijd, uitgekomen in 1774.

In strofe 21 wordt *Herlaer* en *Ameide* ten tonele gevoerd. *Moge geheugenis aan menig braaf slotheer uw glorie vergroten en Ameide door loffelyk regeren uw roem en welvaart vermeren*. N.B.: Tienhoven wordt niet genoemd; dat had een andere Heer.

Tot besluit nog iets over de dichter. Niet helemaal is het toevallig dat hij een fan van Vondel was. Het zat in de familie: Frans de Haes' grootvader Gerard Brandt was de levensbeschrijver van de prins onzer dichters: Joost van den Vondel.

Onder het stof vandaan gehaald heb ik G. Kalffs 'Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde' (1910) en tot mijn verrassing plaatste hij bij de groep gelegenheidsdichters dier dagen ook Frans de Haes en releveerde de zojuist opgemelde bundel 'Stichtelyke Gedichten', die volgens hem veel rijmelarij bevatte. Zo voegde hij eraan toe de opmerking dat onze Frans geen fraaie verschijning was: een man met spits toelopend hoofd, een kapitale kromme neus en lange puntkin en dat hij leed aan een nierkwaal, waardoor hij pijnlijk kreupel liep .

Frans de Haes

T E R
ZILVEREN BRUILOFTE
 VAN MYNEN OOM,
 DEN WELEDELEN GESTRENGEN HEER
ARNOÛT LEERS,
*OUDE SCHEPEN DER STAD ROTTERDAM,
 DIRECTEUR VAN DEN LEFANTSCHEEN
 HANDEL, ENZ. ENZ.*
 EN MYNE MOEIE,
 MEVROUWE
CHRISTINA UYLENBERGH,
*HEER EN VROUWE VAN
 AMEIDE EN HERLAER.*

o **W**Ynmaend, die uw' naem naer 't edel schepfel draegt
 Dat onzen geest verheugt, en 't zwakke lichaem schraegt,
 Het lust u niet alleen, met lieflyke teugen
 Van druivensap, myn' geest te streelen en verheugen;
 o Neen, gy schenkt, zoo gul van aert, als bly van zinn',
 Myn zangster neffens my den vreugdebeker in,
 Die haren kunstdorst tot een hoefbron kan verstreken,
 Om op dees' hoogen dag haer' dichtlust op te wekken;

Dees'

Dees' hoogen dag, bestraeld door heilryk hemellicht,
 Die LEERS en UYLENBERGH, myn' Oom en Moei, verplicht,
 Die dat gezegend Paer, door blyde Bruiloffreien,
 Voor vyf en twintig jaer, naer 't Echtaltaer zag leien,
 En nu, door Gods genaë, zoo heuchlyk weër gekeerd,
 Hunn' disch met zilvren glanf' van zuivre vreugd' vereert.
 Heilschenkster vaer vry voort myn' dichrgeest' aen te sporen,
 De stof, die gy verschaft, kan ons op 't hoogst bekoren.
 Vaer voort, o schoone, steun myn zangdrift meer en meer,
 Zoo zingen wy Gods gunst', dees' Feest' en u ter eer'.

o Dankbaerheit, die menschen maakt tot Engelen,
 Hun hart en tong ten reie leidt,
 En zang en spel hen lieflyk doet mengen,
 Tot lof en prys der hoogste Majesteit,
 Leer onzen geest' uw toonveranderingen,
 Om 's Hemels Opperheer' een' Lofzang toe te zingen.

o Heilfontein, die ons gestaëg besproeit,
 o Bronaër der volmaekste gaven,
 Die eindeloos van weldaën overvloet,
 Alleen om ons, uw schepfelen, te laven;
 Uw zegen druipt, ja vloeit van stondd' tot stondd',
 Uw' lievelingen, als met beken in den mond.

B 2

Hoe

Hoe overtuigd van uwe gunst' getuigen
 Myn Oom en Moei, die, met ontzag,
 Voor uwen troon' hun dankbre zielen buigen,
 De waerheit van myn woorden, op dees' dag,
 Die hen, bekranst met blinkende laurieren
 Van zeldzaam huwlykshail, hun zilvren feest ziet vieren.

Zy slaen, o God, met diepen eerbied' gaë
 Wat, in die vyf en twintig jaren,
 Hunn' Echt', hun Kroost, hunn' Stamboom' vroeg en spaë,
 Ja all' den tyd' huns levens is weërvaren.
 Zy overzien een halleve eeuw, en staen
 Verbaesd, verftomd op 't zien van al uw liefdedaën.

Zy zien door U haer Jonkheit overgoten
 Met loutere weldadigheid.
 Uw liefde heeft hunn' liefhebband gelloten,
 En in den Hof der Welvaart hen geleid.
 By elken stap langs die bebloemle wegen,
 Kwam hunnen geest' een geur van Hemelgoedheit tegen.

De

De lucht hier steeds getemperd, dag en nacht,
 Bevrucht met lust' en rust' en weelde,
 Vereerden hun een frische levenskracht
 En wat den bloei van hunnen welstand streelde.
 Geen Lente of Herfst berokkende hier leet.
 Hier viel geen Winter streng, geen Zomerzon te heet.

In dezen Hof beschouwden ze, opgetogen,
 De luisterryke aenvalligheën,
 Waer mede uw gunst en eeuwig alvermogen
 Natuur zoo mild en ryklyk wou bekleën.
 Hier kon hun oog zich naeuwelyks verzaden
 Aen al 't bekoorlyk schoon van Land- en Veldcieraden.

Hier zweefde hun bespiegeling in 't rond,
 Door Bloemen, Boomen, Planten, Dieren;
 Hier hoorden zy, by vroegen morgenstond,
 't Gevederd Koor den nachtren hoogtyd vieren,
 En zagen duin en berg door vee bedekt,
 Welks zachte wol 't livrei van hunnen handel strekt.

B 3

Hier

Hier schonkt Gy hun, ter woning', ruime zalen,
 Die, ryk voorzien van kunstbeleid,
 Met Vriendschaps en Gastvryheits namen pralen,
 Een' tytel, die, om de edelmoedigheid,
 Waer toe uw Geest dees' Twee heeft aengedreven,
 Door Vriend en Vreemdeling, voor lang, haer is gegeven.

Hier smaecten zy het heuchelykste zoet
 Van zoo veel heils en zegeningen
 Als zy van U, in ruimen overvloed',
 o Bron des goeds, in hunnen echt ontvingen.
 De Trouw, de Deugd en al haer zuivre zeën
 Beschonken hun om stryd met duizend zaligheën.

De lieve Vrede en 't ryke Vergenoegen
 Verzelden, door uw gunst, hun zy'.
 De gulle Vreugd kwam zich hier neffens voegen;
 Ook schikte zich de Vruchtbaerheit hier by;
 Die, door een trits van deugdelyke Loten,
 Hunn' Huwlykstitam en vreugd deed bloeien en vergrooten.

Voorts

Voorts zagen zy de zon van uw genad'
 Nog zegenryker glansen spreien,
 En de Oudste van hun Kroost, *Kornelia*,
 Door *Diderik*, naer 't Huwlyksouter leien;
 Ja door dien band, wien zuivre Liefde sloot,
 Den bloei van hunnen Stam, met Telg' uit Telg', vergroot.

Maer welk een stroom van diebre zegeningen
 Is, in dees' Lust- en Vreugdehof,
 Door 't Koopgeluk, dees' braven Ehtelingen
 Ook toegevloed! wat schonkt Gy hun al stof
 Om uwen naem, op velerhande wyzen,
 Voor daeglyksch versch en steeds verdubblend heil te pryzen.

In deze streck', zoo schoon, zoo ryk van glanf',
 Waer roem en voorspoed t'samen wonen,
 Kwam schitterende eer, met haren gloriekranf'
 Van Achtbaerheit, ook deze Twee bekroonen.
 Dus smaecten zy, in dit volzalig oord,
 Wat oor en oogen streelt, en hart en geest' bekoort.

Ja

Ja Gy, o God, wiens gunst wy zien vergrooten,
 Zoo lang 'r uw glorie slechts gehengt,
 Hebt al het zoet van deze Trouwgenooten,
 Door 't zeldzaam zout der duurzaamheit, besprengd.
 Dus mag dit Paer dees' hoogen dag beleven,
 Een vreugde, naeuwlyks een' uit duizenden gegeven.

Lof, eer en prys, o Oppermajesteit,
 Zy U voor dezen Huwlykszegen.
 Ei steun dees vreugd; dat uw liefdadigheit
 Myn' Vrienden steeds met hare gunst' bejegen';
 Tot Gy hen kroont op een doorluchter wys,
 En opvoert uit dit aerdsche in 't Hemelsch Paradys.

Waer ben ik? ... Welk een zoet vermogen
 Verrukt myn' geest? ... Uw vreugdestaet,
 o Twee, houd my gansch opgetogen.
 Myn' Zangeres kent pael noch maet
 In 't juichen, daer zy langs de paden
 Van Welvaerts Lusthof u ziet treën,
 Door versche roze- en Leliebladen;
 Terwyl een stoet van brave zeën,
 Die vrolyk om en om u zwieren,
 U 't zilvren Bruilofffeest helpt vieren.

o Maend,

o Maend, o zegenryke Dag,
 Wien Leiden nimmer zal vergeten,
 Dat, na vier maenden, in geklag
 En dollen hongersnood', gellaten,
 Zich van het wreede Spaensch geweld
 Welcer op uwe komst ontflagen,
 En weër in vryheit zag gesteld;
 o Blyde Maend, o Dag der dagen,
 Keert dikwyls weër, nooit lichtens moë,
 De Heilzon strale u ceuwig toe.

o *Herlaer*, dat van oude dagen
 Geheug'nis, en op 't braef geslacht
 Van meenig Heer uw' roem, moogt dragen,
 En 't hoofd, gehuld met nieuwe pracht',
 Thans vrolyk opbeurt, volg *Ameide*;
 Dat vry uw wederzydsche Jeugd
 Her groote Huwlyksheil verbreide
 Van uwen *Heer en Vrouw'*, wier deugd
 En zorg, in 't loffelyk regeren,
 Uw' roem en welvaert steeds vermeëren.

C

Wensch

Wensch langen voorspoed aen dit Paer ;
 Dar 's Hemels gunst hun Kroost beschyne ;
 Dat *Arnout* ARNOU evenaer',
 En in *Jakoba* blink' CHRISTYNE.
 De Maestad en de Koopvaerdy
 Der geurige Levante paren
 Haer wenschen, op dit feestgety,
 Voor 't Hoofd van hare handelaren
 En zyne Gade, uit wier gellacht,
 Haer hoop een' dubblen steun verwacht.

Maer de Feestrei, die, vol leven,
 Met zyn trippelende treën,
 Vreugdekringen poogt te weven,
 Vlecht de handen reeds in een.
 Danst, o brave Jeugdelingen,
 Vry een' feestdans tot besluit.
 Roept, in 't zwiërende ommespringen,
 Met myn Zangster vrolyk uit:
 Wynmaend, die ons kunt verheugen,
 Schenk nog dikwyls, bly van zinn',

Door

Door uw liefelyke teugen,
 Ons den Vreugdebeker in.
 Doe de ruime wynkuip zwellen
 Van dees zegenryke Twee,
 Door de zoetste muskadellen,
 En bekroon, op onze beë,
 Na nog vyf en twintig jaren,
 Hen met gouden wyngertblaëren.

FRANS DE HAES.

Portret van Frans de Haes door Dionys van Nijmegen.
 Grisaille op koper. Hoog 11 cm. Breed 9 cm.
 Rijksmuseum Amsterdam

De Pontonniers in Ameide -Tienhoven en op drift

Paul Will

Het wordt hoog tijd het zogenoemde vergeetboek op te diepen. U weet wel, dat is het symbolische boek waarin de dingen beschreven staan, die de kans lopen niet meer herinnerd te worden. En wat vergeten wij veel, omdat de bedoeningen van alle dag met hun grote en kleine directe gebeurtenissen ons onafgebroken afleiden. En dat bijna vergetene ophalen, hebben we dit keer te danken aan de heer Klaas Mud (geb. 14 januari 1941) uit Drachten, een zoon van een pontonnier uit de Tweede Wereldoorlog. Deze is een enkel jaar terug een speurtocht begonnen naar de wederwaardigheden van zijn vader Geert Mud en diens dienstkameraad Leen Mudde uit Lekkerkerk. Beiden waren gedurende de mobilisatie als militair in Ameide-Tienhoven gelegerd en hebben in de meidagen van '40 met hun strijdmakkers eensklaps een verwarrende en levensgevaarlijke vaartocht moeten ondernemen.

Ongeveer 65 jaar nadien hebben zoon Klaas en zijn vrouw Hennie met hun plezierjacht, zwerfend over de Hollandse wateren, doelbewust Tienhoven en Ameide aangedaan. Wellicht, zo vertelde hij ons bij het bezoek glunderend dat in die eerstgenoemde plek zijn oer-sprong lag. En deze navraag heeft hem dermate geïnspireerd dat hij naarstig verder op zoek is gegaan naar de belevenissen van zijn ouders, met name van vader, in dat tijdsgewricht vol spanning en onzekerheid, waarover straks meer. Zo is zoonlief erin geslaagd via het 'Nederlands Instituut voor Militaire Historie' een afschrift te verkrijgen van het rapport dat hun lotgevallen gedurende de beruchte meidagen verslaat. Dit is opgesteld door de reservekapitein H. Zwaan. Hij was de bevelhebber, die in de mobilisatie t/m de demobilisatie de scepter heeft gezwaaid over de 3de Schipbrugafdeling, waarvan de legerplaats en basis Dordrecht was.

Vooroefeningen in 1936

Het oefenterrein bij
bij Papendrecht

In de begeleidende brief die we met dit rapport ontvingen, vertelt Klaas het een en ander over het ouderlijk gezin. Zowel vader als moeder zijn geboren en getogen in de stad Leeuwarden en Geert was schipper op het turfschip van diens vader. Dat was in de benauwende periode van de jaren '30 met hun vele sociale problemen, de tijd van crises en dreigend opkomend nationaal-socialisme en fascisme. Midden jaren '30 - om precies te zijn: april 1936 - is hij opgeroepen voor de vervulling van zijn dienstplicht en een half jaar later zwaaide hij af als korporaal.

Op bijgaande foto, op de dag van dit groot verlof staat het complete peloton, dat ook hier ter plekke heeft gebivakkeerd gedurende de mobilisatietijd. Klaas' ouders zijn in januari 1937 getrouwd en in datzelfde jaar werd hun eersteling, zoon Lammert, geboren.

De laatste foto voor het 'afzwaaien' in 1936. De man met de kepie is waarschijnlijk korporaal Geert Mud. Benthien kazerne Dordrecht.

Op dinsdag 29 augustus 1939- twee dagen voor Koninginnedag – begon de algehele mobilisatie en had vader Mud zich opnieuw inderhaast in de Dordtse Benthienkazerne te melden. Daarna is hij één of twee maanden later met het gehele konvooi logiesschepen en vaartreinen Lekwaarts gevaren om in Ameide-Tienhoven te belanden, waar de manschappen o.m. die schipbrug over de Lek hebben geslagen. Circa november kwam moeder Mud met haar inmiddels tweejarige Lammert naar Tienhoven om in een huisje achter de Lekdijk haar intrek te nemen. Er moeten zelfs meer gehuwde pontoniers zijn geweest die hun echtgenotes lieten overkomen. In het begeleidend schrijven is sprake van o.a. een familie Jonker uit Hattem. Wie weet, kunnen ouderen onder ons zich dit herinneren en ons dit melden? Die brief eindigt met de mededeling dat broertje Lammert dikwijls speelde in het veerhuis bij Marie Bouter en dat moe Mud vlak na de capitulatie met hulp van welgezinde Tienhovenaren langs Utrecht naar Leeuwarden terugreisde en dat vader begin juni volgde. Zo werd het gezinnetje herenigd.

Nu is dat vrijwel vergeten-zijn niet helemaal of slechts gedeeltelijk waar, want op mij als jochie van elf heeft de komst van die Dordtse militairen in de herfst en hun verblijf alhier best indruk gemaakt. Met bakbeesten van schepen lagen ze gemeerd tussen Ameide en Tienhoven. Daarop had een deel der manschappen hun bivak, terwijl een ander deel werd ondergebracht in het Verenigingsgebouw, dat nu 'De Hoven' heet, maar van die op-en-neertochten in de grimmige meidagen van '40 – waar-over straks meer – was me niets bekend.

Wel weten we van de pontonbrug die gelegd is - 1 of 2 keer - op de plek waar destijds de heen-en-weerpoint van Janus van den Berg dienst deed. Die brug oefeningen moeten een soort vooroefening

geweest zijn om waar dan ook snelle troepenverplaatsingen te kunnen realiseren. Verder herinner ik me dat er een militair tehuis was ingericht op de bovenverdieping van het Waardhuis op de Voorstraat en dat we daar met vader Will onze sjoelbak in bruikleen hebben bezorgd. Ook weet ik nog dat de manschappen dikwijls uit schippersfamilies stamden en dat onder hen één Termeienaar was, namelijk varensgezel Alewijn Bogaard en dat Nees Westerhout zijn eerste baas was. Mij staat nog bij dat deze Alewijn z'n kwartiermuts steevast ietwat nonchalant op zijn hoofd droeg.

Deze vlakbijste soldaat was van huis uit geen schipper, maar een zoon van melkboer Herber, in de volksmond Hap Bogert, in dienst van de notabele agrariër Bart Streefkerk. En van mijn latere directeur van de Kweekschool in Dordrecht vernam ik begin jaren '60 dat hij - destijds als dienstplichtig sergeant in Ameide gelegerd - had ervaren hoe de jongere lichte militairen graag m.n. de bakkerswinkel van Van Delsen aanded. Dit om kanjers van bolussen te kopen: van die 'lekkere drollen' noemden de Zeeuwen onder hen ze, en mede omdat deze bakker van die mooie dochters als helpsters had.

Brug die als oefening was gelegd bij het Tienhovense veer. De kinderen op de foto zijn: Adrie van den Berg met muts op en Hans van Straten op de knie.

Laat ons nu schielijk afstappen van de eigen herinneringen om verdere gegevens naar voren te halen uit het precieze rapport aangaande de lotgevallen van deze groep pontonniers tijdens de roerige meidagen van '40. De opsteller van dit gevechtsverslag is als al vermeld kapitein Zwaans. Deze heeft kennelijk in opdracht van zijn bovenbaas het getypte stuk achteraf geleverd. Het is vanuit zijn 'journaal' nauwgezet opgetekend met vermelding van uur en feit, soms met dienstafkortingen die af en toe voor een niet-inge-wijde abracadabra blijven. Niet bijv. wordt genoemd de datum waarop de totale karavaan Betuwewaarts trok. Was dat vlak voordat de oorlog uitbrak en welke vaarroute nam men? Ging het heen ook door het Zederikkanaal of via het Amsterdam-Rijn kanaal?

Het stuk begint in feite met de 10de mei. Op die dag is er een telefonische opdracht ontvangen van de C-S-B-T (= Commandant der Schipbrugtreinen) tot het slaan van zo'n schipbrug op het op 9 mei verkende punt tussen de loswal te Zonnewijnen en het daartegenover aan de linkeroever gelegen punt. Daarvandaan was door een P.A.-afdeling een toegangsweg, bedekt met rietmatten, gemaakt naar de Waaldijk bij Dreumel. De dienstdoende veerdienst van de genoemde P.A.-afdeling zou dan naar elders verplaatst worden.

Om 's morgens half elf is de schipbrug gereed gekomen voor overtocht en werd deze in gebruik genomen. Deze bleef dienst doen tot ongeveer half twee van de volgende dag. Wel zijn er ondertussen luchtaanvallen op de brug geweest, waar bij een dezer beschietingen door een laag overkomende jager een bespanning op hol sloeg en één paard in een der aakjes van de brug terecht kwam. Genoemde aanvallen hadden overigens geen succes en geen pontonnier raakte gewond.

Om 14.30 uur kwam het bericht van de C-S-B-T om de brug af te breken en de vaartrein boven Gorinchem te verspreiden. Daarop volgen de vertrektijden; elk half uur start er één, intussen ook de logiesschepen en circa 20.30 uur is de afbraak van de brug geklaard en gaat de laatste vaartrein stroomafwaarts. Geen schipbrugmaterieel wordt achtergelaten, alleen de rietmattenbedekking van de toegangsweg aan de linkeroever bleef er, maar die werd wel in brand gestoken.

Onderweg werden ter hoogte van Herwijnen de vaartreinen en logiesschepen vanaf de rechteroever met mitrailleurvuur en P.A.G. (= Pantser Afweer Geschut) van 4,7 cm beschoten. Waren dat soms toch Nederlandse schutters die abusievelijk meenden met Duitse schepen van doen te hebben? Terwijl de overige vaartreinen bleven doorvaren om Gorinchem te halen, is er één vaartrein achtergebleven, eveneens gingen de logiesschepen voor anker. Er waren twee gewonden: ene sergeant Willeboordse licht en matroos C.A. van der Linden van de sleepboot 'Essai' zwaarder; deze had twee scherven in zijn borst gekregen.

Links: Alewijn Bogaard

Op de Gorkumse Wallen, wachtende op de demobilisatie, krijgen onze pontoniers alsnog onverwacht bezoek van oude bekenden uit Termei: Jannigje Molenaar, Lena Brouwer en wie is die kleine?

De volgende dag, 12 mei om ca. 12.00 uur, was alles weer verenigd bij Gorinchem, uitgezonderd de ernstig beschadigde 'Essai', die in Herwijnen's haventje achterbleef. In de loop van diezelfde morgen was de order binnengekomen de vakken der vaartreinen door scheef te drukken te versmallen, zodat ze door de 12 meter brede sluis van de Gorkumse vluchthaven geschut zouden kunnen worden. Onder-tussen volgde om ongeveer 17 uur een nieuwe opdracht: namelijk om door samenwerking van de vier schipbrugafdelingen een brug gereed te maken voor de Waal, vermoedelijk bij Herwijnen om terug-trekkende troepen uit het Brabantse een uitweg te bieden. In alle vroegte op 13 mei werd een aanvang gemaakt met de uitvoering ervan, maar telkens verstoorden vijandelijke vliegtuigaanvallen de werk-zaamheden. En toen zelfs een bommenwerper een dertiental bommen afwierp nabij de werkploegen, verzocht de kapitein dringend om bescherming door luchtafweergeschut. Hoewel dit was toegezegd, bleek het niet meer nodig, daar om 3.00 uur n.m. een nieuw bevel dit doorkruiste, namelijk opnieuw de vakken versmallen en zo snel mogelijk schutten om via het Zederikkanaal Meerkerk te bereiken, alwaar wederom contact moest worden opgenomen voor nadere orders. De dag erop, 14 mei dus, kreeg men 's morgens 5 uur telefonisch de opdracht de nog voor de sluis liggende logiesschepen onmiddellijk te schutten en met de reeds de sluis gepasseerde logiesschepen en vaartreinen zo spoedig mogelijk naar Meerkerk te varen. De rest der vaartreinen die nog in de vluchthaven of op de Merwede lagen, moesten vernietigd worden. In Meerkerk aangekomen nam kapitein Zwaan contact op met majoor Vercouterer. Deze deelde mee dat ze moesten doorvaren naar Vianen om zich op de Lek tussen Lexmond en Ameide te verspreiden. Om 18.00 uur vernam de kapitein, nog altijd kantonnementscommandant van Ameide, dat vanaf 16.00 uur de wapenen waren neergelegd. Om dit bericht bevestigd te krijgen belde hij naar de Chef Stafgroep Merwede, die dit bevestigde.

Vanaf 15 mei heeft de afdeling zich allereerst beziggehouden met het inleveren van wapens, munitie en schipbrugdelen. Het eerstgenoemde materiaal werd in Vianen afgegeven, terwijl het drijvende materieel naar Gorkum werd gebracht, waar op de punt van de vluchthaven een soort vergaarbak was gecreëerd. En daarna was het wachten op en smachten naar de dag dat het verlossende bericht zou komen dat de mannen huiswaarts mochten keren. Dat gebeurde op 6 juni, echter alleen degenen die over een verklaring beschikten dat je bij je vroegere werkgever weer terecht kon of je als zelfstandige kon vestigen, de overigen bleven helaas nog tot nader order achter en zouden bij het wederopbouwwerk ingeschakeld worden.

Als reeds bovenvermeld behoorde Geert Mud tot de eerste categorie en vertrok hij op genoemde datum naar zijn land van herkomst en wel Friesland's hoofdstad Leeuwarden.

Dit nog ten besluite: hebben oudere lezers onder ons nog nadere gegevens, dat zij dit melden om dit brokje deels lokale geschiedenis te completeren en vast te leggen. Dat betekent winst en kunnen vraagtekens nog omgebogen worden tot uitrooptekens. We wachten af!

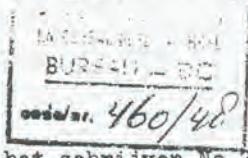
AFDSCHRIFT.

COMMANDANT
3e Schipbrugafdeeling.

No.24.

Onderwerp:
Krijgsgeschiedenis.

Gorinchem, 6 Juni 1940.

In antwoord op het schrijven No.2817
S.P. dd. 29 Mei 1940 van den D.E.V. diene het volgende:

10 Mei 0.00 uur telefonische opdracht ontvangen van C.-S.-B.T. tot het slaan van een schipbrug op het op 9 Mei verken- de punt tusschen de loswal te Zonnewijnen en het daar- tegenover aan de Linker oever gelegen punt, vanwaar door een P.A.-afdeeling een toegangsweg, bedekt met rietmat- ten, was gemaakt naar den Waaldijk bij Dreumel. De reeds ingerichte veerdienst van de genoemde P.A.-afdeeling zou naar elders verplaatst worden.

10.30 uur: De schipbrug gereed voor overtocht en in ge- bruik genomen.

11 Mei De schipbrug is in gebruik gebleven voor overtocht tot ca. 13.30 uur.

Tusschen 9.00 uur en 11.00 uur vliegeraanvallen op de brug, waar bij één dezer aanvallen door een laagvliegen- de jager een bespanning op hol sloeg en één paard hiervan in één der aakjes van de brug terecht kwam. Genoemde aan- vallen hadden overigens geen succes en niemand werd ge- wond.

Ca. 14.30 uur werd opdracht van C.S.B.T. ontvangen tot af- breken van de brug en de vaartrein boven Gorinchem te ver- spreiden.

Ca. 17.00 uur vertrok de eerste vaartrein
Ca. 17.30 uur vertrok de tweede vaartrein
Ca. 18.00 uur vertrok de derde vaartrein
Ca. 18.30 uur vertrokken de logiesschepen
Ca. 19.00 uur vertrok de vierde vaartrein
Ca. 20.30 uur was de brug afgebroken en vertrok de laatste vaartrein, direct gevolgd door de oeverschepen.

Al het schipbrugmaterieel werd medegenomen, alleen de riet- mattenbedekking van de toegangsweg aan de Linkeroever bleef achter, deze matten werden echter in brand gestoken.

Ter Hoogte van Herwijnen werden de vaartreinen en logies- schepen vanaf de Rechteroever met mitrailleurvuur en P.A.G. van 4.7 cm. beschoten.

Terwijl de andere vaartreinen door bleven varen en Gorin- chem bereikten is één vaartrein opgedruid en voor anker gegaan, terwijl de logiesschepen eveneens stil zijn gaan liggen.

Aan den Commandant Schipbruggentrein. 12 Mei.

G O R I N C H E M.

Historische plaatjes met een praatje

Krijn van der Ham

Wij hebben nu zeven jaar nauwelijks winters gehad en zeker de jeugd weet niet meer wat winters zijn, daarom een winterse fotoserie.

De twee lieve meisjes op de foto zijn:

- links

Metje van der Ham-Vroon

- rechts

Marie Middelkoop-Weeda

Gemaakt op de Zederik in 1932, waar ijsclub Hollandia een ijsbaan creëerde. Beiden dragen zichtbaar het bewijs van lidmaatschap.

Bij de foto rechts:

De ijsbaan werd later op de wiel bij Sluis achter de boerderij van de familie Jongkind gemaakt.

Op de achtergrond zie je het pad en erf van de boerderij, die officieel toegang biedt voor de ijsbaan.

Afgebeeld op de foto: Bertus Jongkind in 1946.

Foto met uitzicht naar de polder in 1965.

Op de voorgrond Adrie Jongkind-de Kruijk. Zo te zien was het een privé-ijsbaan.

En een foto van winter 1954/1955. De boot kwam vast te zitten tussen Ameide en Sluis. Vele Ameidenaren hadden de drang om het schip van dichtbij te bekijken. Voor de veiligheid en stabiliteit werd er een stok meegenomen.

Mooie winterse plaatjes, mogelijk dat we het nog eens mee maken. Er zijn niet veel winterse plaatjes van Ameide, wie heeft er mooie oude winterplaatjes in zijn album om de volgende keer in het blad te plaatsen?

Hoe de geschiedenis zich herhaalde bij het geslacht Den Jongen, De Jonge of de Jongh (Nieuwpoort/Ameide).

E.M. de Bruijn-Ter Denge, Dr. J.H. de Bruijn.

„Dat ik, bij ongetrouwde vrouwspersonen in barensood geroepen zijnde, haar zal afvragen wie de vader van de vrugt is, zonder den eed daarop af te vorderen, en dat ik na de verlossing van het declaratoir kennis zal geven aan den heer balliuw ofte heeren burgemeesteren”. Aldus een zinsnede uit de eed die de vroedvrouw te Schoonhoven in de 18de eeuw moest afleggen¹. Deze plicht rustte ook op de schouders van *Aeffken Joosten*, vroedvrouw van het aan de overzijde van de Lek gelegen stadje Nieuwpoort. Zij liet zich door maar liefst vier vrouwen vergezellen, toen zij op 7 december 1634 voor schepenen compareerde „omme getuygenisse der waerheyt te geven ten versoecke van *Crijtgen Hendricx*, suster van *Grietgen Hendricx*. Ende daertoe behoorlijk ondervraecht sijnde, tuychden ende verclaerden alsdat zij getuygen op gisterenavont, den VI^{en} deser maent decembris, gehaelt ende dienvolgende gegaen zijn ten huuse van *Willem Adriaensen Kievit*, burger deser stede, alwaer ten huuse was de voorschreve *Grietgen Hendricx*, dewelcke den arbeyt off barentsnoot aenquam ende jegens haer getuygen in haeren grooten noot overluyt seyde dat zij *Grietgen* swanger was bij *Pieter Pietersen*”, oudste der vier kinderen van *Pieter Pietersen den Jongen* en *Annichgen Henricks de Bruijn*².

De kraamvrouw blijkt zeer mededeelzaam ten aanzien van de gebeurtenissen die tot haar situatie hebben geleid en verhaalt omstandig hoe „denselven *Pieter Pietersen* ontrent een maent voor Paessen lestleden³ ten huuse van *Steven Jansen* binnen dese stede (alwaer zij *Grietgen Hendricx* dier tijt woonde) is gecomen ende zij *Grietgen*, hebbende wtgeweest ende in huys commende, heeft denselven *Pieter Pietersen* aldaer ten huuse gevonden, sittende bij *Anneken*, de huysvrouw van den voorschreven *Steven Jansen*, bij 't vuer. Ende een wijle in huys geweest zijnde, is de voorschreve *Anneken* nae beth gegaen ende den voornoemde *Pieter Pietersen* opstaende ende maeckende de manier van nae huys te gaen, heeft hij de deur op- ende toegedaen, meynende zij *Grietgen Hendricx* dat hij nae huys gegaen was. Ende alleene noch een weynich tijts bij 't vuer geseten hebbende ende hebbende 't selve gereeckent, is zij *Grietgen* opgestaen om de deur te sluyten. Ende daerontrent commende, heeft zij *Grietgen* over den voorschreven *Pieter Pietersen*, dewelcke (sonder haer weten) op de vloer lach, gevallen. Tastende hij *Pieter Pietersen* haer datelijck oneerlijck aen, poogende zijn wille met haer te doen, vallende haer op 't lijff ende houdende zijn mont over haer mont ende haer alsoo belettende om te cunnen roepen, doende alsoo veel fortse ende geweld om haer te overweldigen. Ende zij *Grietgen Hendricx*, doende haer wtterste dewoir om den voorschreven *Pieter Pietersen* aff te weeren, ende alsoo woelende ende worstelende van ontrent halff thien uren tot over één ure in den nacht, zulcx dat zij beyde dapper besweet ende vermoet waeren ende zij *Grietgen* (doordien den voorschreven *Pieter Pietersen* haer mont soo toestopten) genochsaem in onmacht sijnde, heeft entelijck den voorschreven *Pieter Pietersen* met haer zijn wille gedaen ende vleyselijck geconverseert, ende 't selve gedaen hebbende, is hij wechgegaen”.

Uit de vermelde data blijkt dat de conceptie toen moet hebben plaatsgevonden. Het relaas van het tweede bedrijf, dat ongeveer acht weken later speelde en voor *Pieter* minder succesvol verliep, is daarom slechts een pikante bijkomstigheid.

„Dat daarna op de Pincxsteren lestleden, zijnde zij *Grietgen Hendricx* alleene in 't voorschreve huys ende te bedde leggende, is den voornoemde *Pieter Pietersen* in huys gecomen terwijl zij

¹ Rijksarchief Utrecht. Archief Huize Jaarsveld, inv. no. 1060.

² Algemeen Rijksarchief. Rechterlijke Archieven Ameide, inv. no. 34.

³ Pasen viel in 1634 op 6 april: H. Grotefend. Taschenbuch der Zeitrechnung des Deutschen Mittelalters und der Neuzeit, blz. 138 en 219. Hannover 1971.

Grietgen Hendricx lach en sliep, hebbende een venster opgebroocken, zoo zij daerna bevont, ende heeft zij *Grietgen Hendricx*, doordien denselven *Pieter* haer oneerlijck aentasten, wacker gewoorden ende bevonden dat den voorschreven *Pieter Pietersen* naect bij haer in 't bedde lach, soeckende met haer zijn wille wederomme te doen, heeft zij *Grietgen Hendricx* hem *Pieter Pietersen* zoo geweldich geschopt met een voet, dat hij daerop seyde: „Zout ghij mijn soo schoppen *Grietgen*, gij sout mijn bederven”. Zulcx dat den voorschreven *Pieter Pietersen* alsdan zijn wille met haer niet en dede”.

Om haar betoog kracht bij te zetten voegde de kraamvrouw hieraan toe “dat zij gebonden most blijven zoo den voorschreven *Pieter Pietersen* de vader niet en was, seggende dat zij het oordeel Gots daerop wilde verwachten ende dat se niemants anders haer leven hadt bekent als den voorschreven *Pieter Pietersen*, 't selve tot verscheyden maelen verhaelende, zulcx dat zij entelijck daerop is verlost van een jonge dochter”⁴.

Het trieste lot, dat *Grietgen* „deselve haere verclaringe met haer doot heeft geconfirmieert”, vernemen wij uit een ander processtuk van deze rechtszaak, die ruim een jaar zou duren. Getuigen verklaarden te hebben gehoord „dat denselven *Pieter* ontkende van haer *Grietgen* met geweld onteert te hebben off diergelijcke, maer dat hij wel bekende dat hij met deselve te doen hadde gehad, dan dat hij van 't kint van deselve *Grietgen Hendricx* alleene de vader niet en was” maar toegaf „dat hij bij nacht tot *Steven Jansen* een venster opgebroocken hadde ende dat hij bij de voorschreve *Grietgen Hendricx* gecomen was ende deselve *Grietgen* hem dan zoo schopten dat hij daer qualijck van gingh”⁵.

Pieter nam het zekere voor het onzekere en reageerde niet op een viertal dagvaardingen om voor het schepengerecht te verschijnen. Bij vonnis van 15 februari 1636 werd hij bij verstek veroordeeld tot levenslange verbanning uit de jurisdictie van het gerecht van Nieuwpoort, „sonder daerinne wederomme te mogen comen, op peyne van aen den lijve gestraft te worden” en verbeurdverklaring van zijn goederen, „nu hebbende off te vercrijgen, zoo tot behoef van beyde de Hooch- ende Welgeboren Heeren deser stede alsmede tot alimentatie ende opvoedinge van 't kind bij hem gecontumacheerde bij voorschreve *Grietgen Hendricx* verweckt”⁶.

Pieter week uit naar Ameide en huwde later met *Anneken Balthus*, bij wie hij drie kinderen verwekte⁷, bewijzende dat hij op Pinksteren 1634 niet werd bedorven. Anders was het volgende verhaal ongeschreven gebleven.

In het doopboek van Ameide-Tienhoven vinden wij op 17 februari 1684 de volgende aantekening:

„*Annetie, Pieter* ende *Stofeltie*, onegte kinderen.
Moeder: *Marritie Cornelis*, die deselve in 't baren heeft opgeswooren aen *Pieter Pietersen de Jonge*.
T: *Oijtie Pieters*'.

Deze *Pieter Pietersen de Jonge* was de kleinzoon van de hoofdpersoon uit het vorige verhaal, zoals blijkt uit bijgaande stamreeks. Is het ter wereld komen van een drieling reeds een bijzonderheid (1 op 6400 geboorten), nog uitzonderlijker is, zeker in die tijd, dat de op 7 februari geboren kinderen op 1 maart allen nog in leven waren, daar een drieling doorgaans veel te vroeg

⁴ Algemeen Rijksarchief. Rechtelijke Archieven Nieuwpoort, inv. no. 91.

⁵ Algemeen Rijksarchief. Rechtelijke Archieven Nieuwpoort, inv. no. 6.

⁶ Algemeen Rijksarchief. Rechtelijke Archieven Nieuwpoort, inv. no. 2, fo.114.

⁷ Algemeen Rijksarchief. Rechtelijke Archieven Ameide, inv. no. 36, fo 15v-16r.

wordt geboren⁸. Genoemde data zijn ontleend aan de akte waarbij de alimentatie van de kinderen werd geregeld⁹. Omdat de nieuwbakken vader nog minderjarig was, werd de overeenkomst met de jonge moeder ten overstaan van schout en schepenen van Ameide in eerste instantie gesloten door diens vader, *Pieter Pietersen de Jongh* den ouden.

„Ende sij comparanten verclaerden t'samen geaccordeert ende overcomen te wesen dat hij *Pieter Pietersen*, twee(de) comparant, aenstonts naer hem sal nemen, opvouden ofte alimenteeren ende onderhouden van alles, soowel in sieckten als gesontheit, het voornoemde soontyen, genaemt *Pieter*, ende sal het eene dochtertjen, genaemt *Annegen*, mede voor de gerechte helft moeten opvouden, onderhouden ende versorgen van alles dat tot desselffs opvoedinge ofte onderhoud van noode mocht wesen.

Ende sal de wederhelft van het kint, genaemt *Annegen*, ende het kint, genaemt *Stoffeltijen*, in 't geheel sijn en blijven tot laste van de voornoemde *Marrigen Cornelis*, eerste comparante. Voor welcke opvoedinge ende onderhoudinge van ider de sijne hierboven genoemt sij den anderen costeloos beloven te sullen indemneeren, onder expres bespreck dat off eenige van de voorsseyde kinderen mochte comen te overlijden, dat dat comen sal tot voordeel van degeene die het overleden kint belooft hadde te onderhouden, sonder dat sij ofte hij tot onderhoud van de levendige ietwes meerder tot ontlastinge van den anderen gehouden sullen wesen te contribuweeren”.

Uiteraard werd ook de jonge vader bij de overeenkomst betrokken. „Gelijck mede compareerden *Pieter Pietersen de Jongh* den jongen ende verclaerden het voorstaende accoord, bij sijn vader gemaect, in allen sijnen deelen te approbeeren, belovende sijnen vader tot onderhoud van de voorschreven aengenomen kinderen te sullen assisteeren ende bij overlijden van sijn vader het onderhoud bij sijn vader belooft te sullen doen”.

Om de nakoming van de overeenkomst af te dwingen, tenslotte de bepaling „dat off sij eerste comparante het kint, genaemt *Annegen*, dat sij gemeen moeten onderhouden, wilde opvouden ofte onderhouden, dat alsdan de laetste comparanten het hougelt tot behoorelijke prijs voor de helft aen haer alle acht dagen sullen betalen ende daarvan in gebreke blijvende, sal sij hetselve kint aen de laeste comparanten mogen thuysbrengen, die 't selve in dien gevalle sullen moeten opvouden ende onderhouden”.

Al met al een rechterlijke beslissing, Koning Salomo waardig! Ten aanzien van de kosten van dit accoord werd overeengekomen „dat partijen ider daarvan de helft sullen moeten lasten”.

Ook de bepaling dat zij elkaar ontslaan van rechten die zij „wt crachten van trouwbeloften ofte andersints in eeniger manieren soude connen ofte mogen pretenderen” karakteriseert de hier beschreven geboorte als een wel zeer bijzonder gevolg van een gewone menselijke vergissing, waartegen het bruto gebeuren in 1634 schril afsteekt.

De held uit ons tweede verhaal huwde 10 februari 1687 met *Neeltjen Leenderts*, uit welk huwelijk acht kinderen werden geboren. Zijn natuurlijke zoon, *Pieter*, huwde te Ameide-Tienhoven op 3 april 1707 met *Maria Jans van Alom*.

Wat er van Annetie is geworden, is ons niet bekend. *Stoffeltie* zette de familietraditie op vrouwelijke wijze voort door op bijna 32-jarige leeftijd te Nieuwpoort als ongehuwde moeder het leven te schenken aan een dochter. Zij wendde zich tot het schepengerecht aldaar en verklaarde dat de vader, *Leendert Foppen*, „een geruimen tijd bij haar eischeresse hebbende verkeert in 't point van vrijasie, totdat eindelijk het daartoe gekomen is om met alkanderen te trouwen, hebbende ten dien einde reciproche iteratief en onveranderlijk belooft 't selve te zullen doen.

Dat dienvolgende hij gedaagden de eischeresse heeft weten te seduceren tot vleeschelijke conversatie, welke hij gedaagden diversche maale met haar eischeresse op doorgaande trouwbelofte heeft gehouden, daardoor sij ook van hem bevrugt is geworden en op den 18^e december 1715 in de craam bevallen of gekomen van een dogter.

---

⁸ Vriendelijke mededeling van H.M. Kuypers.

⁹ Algemeen Rijksarchief. Rechtelijke Archieven Ameide, inv. no. 49, fo 154r-155r.

Concludeerende dienvolgende dat den gedaagden gecondemneert zal werden de eischeresse in facie ecclesiae of anders wettelijk te trouwen en bijaldien dese conclusie niet souden connen volgen, dat hij gedaagden in sulken gevallen zal werden gecondemneert voor defloratie aan haar persoon begaan te betalen vijf hondert gulden mitsgaders voor de kraamkosten sesendartig gulden en wijders voor 't onderhouden van 't kint wekelijx twee gulden tien stuivers of sooveel meer of min als de heeren schepenen bevinden zullen te behooren". *Leendert Foppen*, een zeeman uit Delft, reageerde niet op de dagvaardingen om voor het gerecht van Nieuwpoort te verschijnen. Hij bleek met de noorderzon naar Groenland te zijn vertrokken¹⁰.

Tenslotte volgt hier een overzicht van vier generaties:

- I. *Pieter Pietersen*, wonende te Nieuwpoort, in 1641 bijgenaamd „den ouden monnick”¹¹, † tussen 12 mei en 23 november 1644^{12 13}, trouwt *Annichgen Henricks de Bruijn*, † kort vóór 5 januari 1655⁷, uit welk huwelijk vier kinderen werden geboren², te weten *Willem*, *Abraham*, *Oeghken* en:
- II. *Pieter Pietersen*, in 1635 bijgenaamd „munnick”⁵ † vóór 18 januari 1654¹⁴, verwekte in 1634 bij *Grietgen Hendricx* een natuurlijke dochter en huwde later met *Anneken Balthus*, uit welk huwelijk drie kinderen werden geboren⁷, te weten *Jan*, *Marijcken* en:
- III. *Pieter Pietersen*, in 1684 bijgenaamd „den ouden”⁹, † te Ameide 6 maart 1704¹⁵, trouwt Ameide-Tienhoven 27 september 1663 met *Niesje Daniëls de Koninck*, uit welk huwelijk aldaar vier kinderen werden geboren, te weten *Daniëll* (gedoopt 19 november 1665), *Geertje* (gedoopt 14 maart 1669), *Geertjen* (gedoopt 1 maart 1671) en:
- IV. *Pieter Pietersen*, gedoopt Ameide-Tienhoven 9 juli 1664 (getuige: Anneke Balthus), begraven aldaar in 1715, in 1648 bijgenaamd „de jongen”⁹, verwekte in dat jaar bij *Marrigen Cornelis* een drieling en trouwt Ameide-Tienhoven 10 februari 1687 met *Neeltjen Leenderts*, uit welk huwelijk aldaar acht kinderen werden geboren, te weten *Daniël* (gedoopt 22 mei 1687), *Daniël* (gedoopt 28 oktober 1688), *Leendert* (gedoopt 11 december 1690), *Jan* (gedoopt 2 april 1693), *Jan* (gedoopt 17 mei 1694), een niet bij name bekend kind (gedoopt 28 juni 1696), *Maike* (gedoopt 18 december 1698) en *Maria* (gedoopt 4 september 1701).

Dit artikel is eerder gepubliceerd en overgenomen uit *De Nederlandsche Leeuw* (september 1980), het *Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde*.

Van ons lid Ton de Jong uit Den Haag kregen we dit artikel toegezonden. Hij is bezig met een genealogisch onderzoek naar de familie De Jong(h).

In het op 31 december 1934 in Avenel, New Jersey (Amerika) uitgegeven boek: *De Jongh and Allied Families* (waarvan onze vereniging een exemplaar bezit), wordt de familie De Jongh ook beschreven. De in dit boek oudst bekende De Jong is geboren circa 1200.

De vroeger in Tienhoven woonachtige familie De Jongh komt voor in dit boek, evenals in de genealogische studies van de heer Ton de Jong.

¹⁰ Algemeen Rijksarchief. Rechtelijke Archieven Nieuwpoort, inv. no. 37.

¹¹ Algemeen Rijksarchief. Rechtelijke Archieven Ameide, inv. no. 34, fo 217v-219r.

¹² Algemeen Rijksarchief. Rechtelijke Archieven Ameide, inv. no. 34, fo 270r-270v.

¹³ Algemeen Rijksarchief. Rechtelijke Archieven Ameide, inv. no. 35, fo 1r-1v.

¹⁴ Algemeen Rijksarchief. Rechtelijke Archieven Ameide, inv. no. 1, fo 227v.

¹⁵ Algemeen Rijksarchief. Rechtelijke Archieven Ameide, inv. no. 30, fo 43r.

Portret van Johan Wolfert van Brederode (1599-1655). Geschilderd door Jan van Rossum 1653/1654.
Schloss Braunfels, Duitsland.